

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В. М. КОРЕЦЬКОГО**

ПАСІЧНИК Андрій Володимирович

УДК 342.922 (043.3)

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ НАБУТТЯ І ПРИПИНЕННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ
ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у відділі проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, доцент
ЛУК'ЯНЕЦЬ Дмитро Миколайович,
Державний вищий навчальний заклад Українська академія банківської справи Національного банку України, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КУЗЬМЕНКО Оксана Володимирівна
Національна академія внутрішніх справ,
начальник кафедри адміністративного права і процесу

кандидат юридичних наук, доцент
ГЕРАСИМЕНКО Євген Станіславович
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри адміністративного права

Захист відбудеться «___» _____ 2012 р. о _____ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.03 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Автореферат розісланий «___» _____ 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. І. Тарахонич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Поступова реалізація в Україні адміністративної та адміністративно-правової реформ вимагає переосмислення значної частини понятійного апарата науки адміністративного права, та інституту суб'єктів адміністративного права зокрема. Однак сучасні адміністративно-правові дослідження зосереджують увагу, переважно, на правовому статусі державних органів або фізичних осіб. Натомість питанню трансформації елементів адміністративно-правового статусу і правосуб'єктності юридичних осіб приватного права, обумовленої новаціями адміністративного законодавства, приділяється недостатньо уваги.

Більше того, адміністративна правосуб'єктність не лише недостатньо вивчається в аспекті «людиноцентристської» концепції адміністративного права, а і взагалі ще з радянського періоду адміністративного права не має єдиного розуміння. Звичайно, що за таких обставин і адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб приватного права залишається малодослідженою, а вироблені науковцями підходи до визначення її змісту – суперечливими. Ускладнює ситуацію і близькість вказаного явища до сфери приватного права. Це обумовлює існування випадків невинного застосування досягнень науки цивільного права у дослідженнях адміністративної складової правосуб'єктності юридичних осіб приватного права.

Проте чітке встановлення змісту елементів адміністративної правосуб'єктності юридичної особи приватного права, підстав їх виникнення, розвитку і припинення має надзвичайно важливе значення. Адміністративні правовідносини, механізм адміністративно-правового регулювання і навіть адміністративне право у цілому існують виключно для їх суб'єктів. Відсутність останніх позбавляє сенсу вищевказані явища. Отже, юридичні особи приватного права нарівні із органами державної влади чи фізичними особами є «мотивом» існування і розвитку адміністративного права.

У свою чергу, адміністративна правосуб'єктність є категорією, котра вводить особу у коло суб'єктів адміністративного права. Вона встановлює вимоги до майбутніх учасників адміністративних відносин, дозволяє колективним соціальним утворенням трансформуватись у юридичну особу. Наразі ж наука адміністративного права не дає чіткого розуміння алгоритму взаємодії елементів адміністративної правосуб'єктності і факту виникнення нового суб'єкта права. Більше того, малодослідженими залишаються питання впливу різноманітних юридичних фактів на стан елементів адміністративної правосуб'єктності юридичної особи. Хоча такий вплив безперечно існує і призводить до суттєвих змін правосуб'єктності та адміністративно-правового статусу юридичної особи приватного права, а інколи навіть до її ліквідації. Майже взагалі недослідженим залишається зв'язок елементів адміністративної правосуб'єктності із процедурою припинення діяльності юридичної особи приватного права.

Вочевидь, вищенаведені проблеми теорії адміністративного права призводять до суперечливого і фрагментарного нормативного регулювання відносин державної реєстрації юридичних осіб приватного права, проходження ними різноманітних

дозвільних процедур, ліцензування, застосування заходів адміністративного примусу, припинення діяльності.

Таким чином, адміністративна правосуб'єктність є однією з фундаментальних категорій адміністративного права, а встановлення змісту її елементів, закономірностей їх виникнення, існування і припинення є надзвичайно актуальним питанням як з точки зору класичної теорії адміністративного права, так і в аспекті її сучасного реформування.

З метою отримання максимально достовірних результатів роботи були вивчені як адміністративно-правові дослідження, так і загальнотеоретичні, цивілістичні, трудові, кримінально-правові. Також опрацьовано роботи окремих учених Російської імперії, видатних представників радянської школи права, а також сучасних провідних українських, російських, казахських науковців.

Зокрема, теоретичну базу дисертаційного дослідження склали наукові праці таких учених, як В. Б. Авер'янов, С. С. Алексєєв, О. Ф. Андрійко, Д. Н. Бахрах, Ю. П. Битяк, М. І. Брагінський, С. М. Братусь, Я. Р. Веберс, А. В. Венедіктов, М. В. Вітрук, В. П. Грібанов, О. С. Іоффе, А. І. Камінка, Ю. М. Козлов, Н. В. Козлова, М. В. Костів, О. А. Красавчиков, І. М. Кучеренко, Б. М. Лазарєв, В. В. Лаптев, Д. М. Лук'янець, Я. М. Магазінер, В. К. Мамутов, М. І. Матузов, О. О. Міронов, А. В. Міцкевіч, Д. М. Овсянко, Г. І. Петров, І. О. Покровський, В. Д. Примак, М. Сібільов, О. Ф. Скакун, Н. С. Суворов, Ю. А. Тіхоміров, Ю. К. Толстой, Є. А. Флейшиць, Р. О. Халфіна, О. І. Харитонова, Б. Б. Черепакін, Ю. С. Шемшученко, О. М. Якуба, Ц. А. Ямпольська та багатьох інших.

Нормативно-правову основу дослідження склали акти конституційного, адміністративного, цивільного, трудового законодавства України, а також окремі нормативні документи Європейського Союзу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до планових тем відділу проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України «Теоретичні і практичні проблеми розвитку організаційно-правового механізму реалізації виконавчої влади в Україні» (номер державної реєстрації 0104U007588) та «Розвиток демократичних засад державного управління в Україні: проблеми адміністративно-правового забезпечення» (номер державної реєстрації 0106U008728).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексне вивчення змісту елементів адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права; з'ясування закономірностей її виникнення, розвитку і припинення; формування наукових підходів та практичних рекомендацій щодо використання компетентними органами влади отриманих результатів у нормотворчій та правозастосовчій діяльності.

Вказана мета дослідження зумовлює вирішення таких завдань:

розкрити зміст поняття «адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб приватного права» та встановити чіткий перелік і значення його елементів;

розробити класифікацію адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права та її елементів;

шляхом проведення аналізу елементів правосуб'єктності засновників майбутнього суб'єкта права та повноважень відповідних органів влади встановити передумови виникнення юридичної особи приватного права;

розробити уніфікований алгоритм дій засновників та уповноважених органів щодо здійснення державної реєстрації будь-якого виду юридичної особи приватного права;

встановити факти, котрі впливають на динаміку обсягу елементів адміністративної правосуб'єктності юридичної особи приватного права і, здійснивши аналіз чинної нормативної бази щодо її відповідності виявленим закономірностям вищевказаного впливу, запропонувати відповідні зміни до законодавства України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають з приводу створення юридичних осіб приватного права, їх участі у різноманітних дозвільних, ліцензійних, юрисдикційних та інших адміністративних процедурах, а також ліквідації вказаних суб'єктів.

Предметом дослідження є правові засади набуття і припинення адміністративної правосуб'єктності юридичними особами приватного права, норми, що визначають зміст її елементів та практика їх реалізації.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять філософсько-світоглядні, загальнонаукові і спеціально-наукові методи наукового пізнання, зокрема: діалектичний, системний, структурно-функціональний, методи аналогії, аналізу, синтезу, моделювання та прогнозування, а також порівняльно-правовий та формально-логічний.

За допомогою таких загальнонаукових методів, як діалектичний, системний, структурно-функціональний та формально-логічний було визначено зміст адміністративної правоздатності юридичних осіб приватного права; передбачено існування раніше невідомого елемента адміністративної правосуб'єктності – деліктоздатності, який опосередковує протиправну діяльність суб'єкта права; обґрунтовано притаманність адміністративної правосуб'єктності сукупності засновників юридичної особи приватного права; запропоновано зміни до законодавства, спрямовані на покращення нормативного регулювання питань державної реєстрації та ліквідації юридичних осіб приватного права. Використання методів аналогії, аналізу і синтезу забезпечило виділення видів адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права. А методи моделювання, прогнозування, а також порівняльно-правовий забезпечили розробку єдиної нормативної моделі здійснення державної реєстрації юридичних осіб приватного права будь-якого виду.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є першим в українській юридичній науці дослідженням динаміки елементів адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права та її взаємозв'язку із адміністративно-правовим регулюванням і адміністративно-правовим статусом юридичних осіб приватного права.

Серед результатів дослідження елементи наукової новизни містяться у таких положеннях:

уперше:

визначено перелік адміністративно-правових передумов створення юридичної особи приватного права, а саме: наявність у засновників необхідного обсягу адміністративної правоздатності; адміністративної дієздатності; відповідного суб'єктивного адміністративного права, а також кореспондуючого йому обов'язку уповноваженого органу влади;

охарактеризовано динаміку елементів адміністративної правосуб'єктності юридичної особи приватного права, внаслідок чого доведено розширення обсягу адміністративної дієздатності юридичної особи за умови отримання нею дозвільного документа чи ліцензії, зменшення вказаного обсягу у разі застосування окремих заходів адміністративного примусу, а також повну втрату адміністративної дієздатності внаслідок призначення ліквідатора, тимчасового адміністратора або керуючого;

доведено необхідність формування інституту правонаступництва адміністративних прав і обов'язків юридичних осіб, що перетворюються, а також запропоновано імплементацію у законодавство окремих елементів такого механізму;

удосконалено:

нормативну модель державної реєстрації юридичної особи приватного права, яка полягає у чіткому та ефективному розподілі повноважень органів державної влади, залучених до процесу створення юридичної особи, відповідно до їх компетенції, функцій, професійних навичок та забезпечення продуктивної реалізації публічно-сервісної функції держави;

класифікацію додаткової адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права шляхом виокремлення таких критеріїв, як: мета, предмет діяльності, та організаційно-правова форма;

підходи до визначення понять «адміністративна правосуб'єктність», «адміністративна правоздатність», «адміністративна дієздатність», «адміністративна деліктоздатність юридичної особи приватного права»;

набули подальшого розвитку:

обґрунтування необхідності запровадження у наукову термінологію таких дефініцій, як: «відомча реєстрація» – факт включення певної інформації про юридичну особу певного виду до відомчих реєстрів (які адмініструються іншими, ніж державні реєстратори, службовими особами), а також «легалізація» – сукупність дій засновників та уповноважених органів влади щодо державної та відомчої реєстрації юридичної особи приватного права;

положення щодо характерних рис адміністративної дієздатності суб'єкта права, однією з яких є відносний характер вказаної властивості, що пояснюється зумовленням її реалізації не лише волею особи, нормою права та процедурою її реалізації, а додатково ще й наявністю відповідної компетенції уповноваженого органу державної влади, за відсутності якої неможливо реалізувати певне суб'єктивне адміністративне право;

пропозиції щодо внесення змін до Законів України «Про об'єднання громадян», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про благодійництво та благодійні організації», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про торгово-промислові палати в Україні», «Про професійні спілки, їх права та

гарантії діяльності» з метою встановлення єдиного моменту виникнення нової юридичної особи приватного права;

обґрунтування необхідності вдосконалення окремих законів України з метою нормативного закріплення єдиної конструкції взаємодії різних органів влади у процесі легалізації об'єднань громадян, благодійних організацій, релігійних організацій, адвокатських об'єднань, професійних спілок та інших видів юридичних осіб, які потребують проведення відомчої реєстрації;

пропозиції щодо імплементації правових норм, які посилять рівень дотримання законодавства суб'єктами адміністративно-правових відносин, що виникають з приводу банкрутства чи ліквідації юридичних осіб приватного права;

положення щодо нормативного запровадження механізму попередження ухилення юридичних осіб від адміністративної відповідальності шляхом їх перетворення в інші організаційно-правові форми.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані: у правотворчій роботі при розробці нових нормативних актів та вдосконаленні чинних; правозастосовчій діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, судів, інших органів державної влади у сферах державної реєстрації, ліцензування, застосуванні заходів адміністративного примусу, ліквідації юридичних осіб приватного права; науково-дослідній роботі – для поглиблення теоретичних розробок категорій «суб'єкт адміністративного права», «адміністративна правосуб'єктність», «адміністративні правовідносини», «адміністративна відповідальність» тощо; навчальному процесі – при викладанні курсів адміністративного права, адміністративної відповідальності, державного управління, порівняльного адміністративного правознавства у вищих навчальних закладах, закладах підвищення кваліфікації державних службовців, при підготовці підручників, навчально-методичних посібників, довідкових видань, монографій.

Апробація результатів дисертації. Висновки і положення дисертації обговорювались на засіданні відділу проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Результати дослідження оприлюднені та обговорювались на наступних конференціях: Всеукраїнська конференція з адміністративного права «Перспективи та проблеми адміністративної реформи в Україні» (м. Запоріжжя, 1–2 березня 2007 р.; тези опубліковано); X Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України» (м. Суми, 22–23 листопада 2007 р.; тези опубліковано); Міжнародна науково-практична конференція «Держава і право: проблеми становлення і стратегія розвитку» (м. Суми, 17–18 травня 2008 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Правова система України в світлі європейського вибору» (м. Київ, 13 червня 2008 р.; тези опубліковано); Міжнародна наукова конференція молодих науковців, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави» (м. Одеса, 21 – 22 листопада 2008 р.; тези опубліковано); Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні» (м. Алушта, 29 квітня – 1 травня 2010 р.; тези опубліковано); VI Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Від

громадянського суспільства – до правової держави»: (м. Харків, 4–5 березня 2011 р.; тези опубліковано); VI Міжнародна науково-практична конференція «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку» (м. Київ, 23–24 вересня 2011 р.).

Публікації. Основні результати дослідження знайшли відображення у 5 фахових статтях та 6 опублікованих тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації обумовлені метою та завданням дослідження. Робота складається із вступу, двох розділів, що поділені на сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. **Загальний обсяг дисертації** становить 213 сторінок, список використаних джерел – 19 сторінок (202 найменування).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, проведено огляд стану та ступінь наукового опрацювання проблеми у вітчизняній та іноземній адміністративно-правовій літературі, наведено зв'язок роботи з науковими темами, програмами, планами, сформульовано мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методологічну базу роботи, розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх теоретичне і практичне значення, наведено відомості про апробацію та публікацію основних положень дисертації, зазначено інформацію про її структуру і обсяг.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права» складається з трьох підрозділів і присвячений встановленню змісту понять «адміністративна правосуб'єктність», «адміністративна правоздатність», «адміністративна дієздатність» і «адміністративна деліктоздатність» юридичних осіб приватного права, а також визначенню місця вказаних категорій в системі дефініцій адміністративного права та здійсненню їх класифікації.

Підрозділ 1.1 «Юридична особа приватного права як суб'єкт адміністративних правовідносин» присвячений встановленню кола осіб, котрі можуть бути віднесені до категорії «юридична особи приватного права», а також дослідженню їх окремих характеристик.

На підставі аналізу розвитку світової та вітчизняної наукової думки у сфері дослідження такого правового феномену, як юридична особа, отримано висновок, що переважна більшість вчених визнає соціальну природу юридичної особи, неможливість її існування поза людиною. Відтак, окремі властивості людини, як суб'єкта адміністративних правовідносин, можуть бути притаманні юридичній особі.

Обґрунтовується, що до переліку ознак юридичної особи слід відносити лише ті характеристики, які уможливають державну реєстрацію юридичної особи, а саме організаційну єдність та автономність. Натомість, не є ознаками вказаного суб'єкта права властивості, які набуваються ним внаслідок державної реєстрації. Зокрема аргументовано безпідставність віднесення до ознак юридичної особи майнової відокремленості. Поширення такої думки в адміністративному праві має

суто цивілістичне підґрунтя і не враховує особливості адміністративно-правового статусу таких юридичних осіб, як релігійні організації, професійні спілки тощо.

Аналіз наукових підходів до визначення ознак та змісту приватного права призвів до висновку про притаманність його ознак загально-дозвільному типу правового регулювання. Таким чином, юридичними особами приватного права визначено суб'єктів, котрі створюються на підставі установчих документів, а також мають право вчиняти будь-які дії, що прямо не заборонені законом.

У підрозділі наводиться перелік юридичних осіб приватного права, адміністративна правосуб'єктність яких є основою предмету дослідження.

Підрозділ 1.2 «Структура адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права» присвячений визначенню складових елементів адміністративної правосуб'єктності, їх соціально-юридичного змісту і властивостей. Автором обґрунтовано, що адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб приватного права складається з адміністративних правоздатності, дієздатності, респондоздатності (як елементу дієздатності) та деліктоздатності.

Керуючись висновком про соціальну природу юридичних осіб приватного права, встановлено, що їх адміністративна правоздатність складається з двох компонентів: соціального та юридичного. Змістом першого з них є соціальні свободи і обов'язки перед суспільством, а також соціальна необхідність в існуванні юридичної особи. Юридична складова правоздатності полягає у здатності і необхідності бути суб'єктом адміністративних правовідносин. Використання терміну «необхідність» обумовлюється взаємозалежністю права і його суб'єктів.

Зауважено, що фактична реалізація юридичними особами приватного права власної адміністративної правоздатності забезпечується завдяки притаманності їм ознак організаційної єдності та автономності.

Аналізуючи властивості адміністративної правоздатності, автор дійшов висновку, що вона має подвійне значення: а) встановлює здатність і необхідність особи бути суб'єктом права певного виду, б) гарантує можливість набуття встановлених законодавством для такого виду суб'єктів права елементів правового статусу. Їх сукупність запропоновано іменувати «обсяг адміністративної правоздатності».

Окремо у підрозділі акцентовано увагу на таку особливість саме адміністративної правоздатності, як її нерівність за обсягом. Зазначено, що кардинально різниться адміністративна правоздатність не лише підвладних та владних суб'єктів адміністративних відносин, а навіть різних видів юридичних осіб приватного права.

Охарактеризовано взаємозв'язок соціальної та юридичної складових адміністративної дієздатності. Визначено, що юридичним змістом дієздатності слід визнати здатність реалізовувати правоздатність і фактично володіти елементами адміністративно-правового статусу. Соціальна складова дієздатності полягає у здатності особи усвідомлювати соціально-правові характер, значення та наслідки своїх дій і вільно керувати ними, тобто у здійсненні вольової діяльності.

Зауважено, що базовим критерієм виникнення дієздатності є воля. Її існування пов'язується із ознаками організаційної єдності та автономності, котрі, у свою чергу, встановлюються реєстратором під час державної реєстрації новоствореної

юридичної особи приватного права. Наявність волі дозволяє особі повноцінно користуватись правоздатністю та розпоряджатись елементами власного адміністративно-правового статусу. Наведені висновки дозволили сформулювати визначення адміністративної дієздатності юридичної особи приватного права – встановлена на підставі норм адміністративного права та наявності відповідного юридичного факту (фактів) здатність юридичної особи приватного права власними вольовими діями реалізовувати адміністративну правоздатність та володіти елементами адміністративно-правового статусу (реалізовувати дозволене та виконувати належне).

Керуючись наведеною дефініцією, автор вказує на безпідставність виділення здатності нести адміністративну відповідальність (деліктоздатності) в окремий елемент адміністративної правосуб'єктності. Її пропонується вважати складовим елементом адміністративної дієздатності й іменувати більш прийнятним, з точки зору етимології і семантики, терміном «респондоздатність».

На підставі аналізу дії механізму правового регулювання автор наводить висновок, що адміністративна дієздатність не є абсолютно-необхідною умовою для зміни адміністративно-правового статусу суб'єкта права. За умови відповідного нормативного регулювання, останній може змінюватись внаслідок дії нормативних актів, індивідуально-правових актів, не вольових дій самого суб'єкта права, вольових дій його представників, вольових протиправних дій третіх осіб, подій. Отже, здатність юридичної особи приватного права бути суб'єктом адміністративно-правових відносин не має абсолютної залежності від наявності в неї адміністративної дієздатності.

У підрозділі також зроблено спробу виявити взаємозалежність між протиправними діями юридичної особи приватного права та елементами її адміністративної правосуб'єктності. Обґрунтовано, що всі елементи адміністративно-правового статусу юридичної особи приватного права обумовлені обсягом її адміністративної правоздатності. Отже, правоздатність опосередковує всю юридично-значиму правомірну діяльність особи. А здатність самостійно і усвідомлено її здійснювати гарантує адміністративна дієздатність.

Проте не залишається складової адміністративної правосуб'єктності, яка б обумовлювала протиправну, але також юридично значиму діяльність юридичної особи. А оскільки правопорушення є підставою для виникнення адміністративних правовідносин, такий елемент має бути. Його пропонується іменувати «деліктоздатність», і розуміти під ним здатність вчинювати правопорушення.

Зауважується, що деліктоздатність також має соціально-правову природу. Соціальним змістом є здатність до вчинення вольової діяльності. Проте на відміну від дієздатності, воля особи спрямована на порушення чи невиконання норм адміністративного права. Юридичним змістом є здатність здійснювати юридично значимі діяння, що не охоплюються обсягом адміністративної правоздатності та виходять за межі адміністративно-правового статусу.

Автор робить висновок про існування діалектичного зв'язку між дієздатністю та деліктоздатністю. Відсутність одного з цих елементів автоматично свідчить про відсутність іншого. Тому недієздатна особа не може вчинити правопорушення (у його юридичному значенні), але більше того – вона не здатна нести юридичну

відповідальність. Це вкотре підтверджує системність права та існування у ньому внутрішніх закономірностей, а також свідчить на користь запропонованої структури елементів правосуб'єктності.

Приділяється увага і взаємозв'язку адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права та їх адміністративно-правового статусу. На підставі аналізу як загальнотеоретичних, так і адміністративних досліджень категорії «правовий статус», автор дійшов висновку, що адміністративну правосуб'єктність можна включити до складових вказаного поняття, однак з обов'язковим зазначенням її базового, по відношенню до інших елементів, становища.

У *підрозділі 1.3 «Види адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права»* на підставі аналізу адміністративно-правового статусу юридичних осіб приватного права автор виділяє види адміністративної правосуб'єктності. Оскільки базовим компонентом правосуб'єктності є правоздатність, класифікація ґрунтується на характеристиках останньої.

Зауважується, що існують певні адміністративні права та обов'язки, характерні для всіх без виключення юридичних осіб приватного права. Наприклад, у сферах: транспорту, енергетики, енергозбереження, статистики, пожежної безпеки, оподаткування, державної реєстрації, кадрів тощо. Виходячи з наведеного, вказується на існування загальної адміністративної правоздатності, характерної для всіх видів юридичних осіб приватного права.

Зазначається, що окремі юридичні особи мають специфічну мету функціонування, яка обумовлює їх адміністративно-правовий статус. Такими є, наприклад, професійні спілки, релігійні організації, кредитні спілки, товарні біржі, благодійні організації тощо. Вказані суб'єкти мають здатність отримати додаткові права та обов'язки, обумовлені необхідністю вступати у адміністративно-правові відносини з профільними для них органами влади. Отже, їм притаманний додатковий обсяг адміністративної правоздатності.

На відміну від вищенаведених, всі підприємницькі товариства мають єдину мету функціонування – отримання прибутку. Вказана мета зумовлює їх здатність вступати у адміністративно-правові відносини з органами влади, що здійснюють державне регулювання та управління у сфері підприємницької діяльності.

Можна виділити такі додаткові адміністративні правосуб'єктності: підприємницьку, громадських організацій, фондових бірж, товарних бірж, саморегульованих організацій професійних учасників фондового ринку, кредитних спілок, благодійних організацій, релігійних організацій, професійних спілок та їх об'єднань, торгово-промислових палат, об'єднань співвласників багатоквартирного будинку, приватних пенсійних фондів тощо.

Зауважується, що з-поміж підприємницьких товариств виділяються акціонерні товариства, оскільки обсяг лише їх адміністративної правоздатності передбачає здатність вступати в адміністративно-правові відносини з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку щодо реєстрації емісії акцій, оприлюднення певної інформації, проведення загальних зборів акціонерів тощо. Керуючись наведеним висновком, дисертант виділяє вид додаткової адміністративної

правосуб'єктності – конструкційну. Вона характерна для акціонерних товариств і обумовлюється особливостями їх організаційно-правової форми.

Звертається увага на юридичні особи, які мають право здійснювати виключно один вид підприємницької діяльності (банки, аудиторські фірми, страхові та довірчі товариства тощо). Особливості предмету їх діяльності дозволяють виділити ще один вид додаткової адміністративної правосуб'єктності – предметну.

Розділ 2 «Динаміка адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права» складається з чотирьох підрозділів і присвячений дослідженню закономірностей динаміки елементів адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права.

У *підрозділі 2.1 «Передумови виникнення адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права»* здійснюється спроба визначити фактори, які обумовлюють здатність засновників створити юридичну особу приватного права.

Зауважується, що неможливість окремих осіб заснувати певні види юридичних осіб приватного права має подвійну природу. Так, вона може бути обумовлена тимчасовим обмеженням адміністративної дієздатності потенційного засновника. Як приклад автор наводить норми законодавства, що обмежують право міліціонерів, суддів, військовослужбовців, прокурорів тощо на заснування політичних рухів, партій, об'єднань. Обсяг адміністративної правоздатності вказаних посадових осіб передбачає їх здатність створити вищенаведені суб'єкти права. Однак зробити це вони можуть виключно позбувшись службового статусу. Тобто шляхом зняття нормативних обмежень їх адміністративної дієздатності.

Іншою причиною вказується абсолютна відсутність здатності заснувати певну юридичну особу приватного права. Так, фізичні особи не можуть бути засновниками фондової біржі, банківської корпорації, відкритого чи корпоративного пенсійних фондів тощо. Наведене обмеження зумовлено не браком адміністративної дієздатності, а відсутністю відповідного елемента правоздатності і, як наслідок, – суб'єктивного адміністративного права.

Автор також зауважує, що фактична реалізація адміністративного права обумовлюється наявністю компетенції відповідного органу влади. За відсутності останньої, суб'єкт права позбавлений можливості вступити з ним в адміністративні відносини.

Керуючись вищенаведеними висновками, дисертант пропонує підставами виникнення адміністративної правосуб'єктності вважати: наявність відповідного елемента обсягу адміністративної правоздатності, адміністративної дієздатності, складових адміністративно-правового статусу суб'єкта адміністративного права, а також кореспондуючого їм обов'язку уповноваженого органу влади.

Підрозділ 2.2 «Виникнення адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права» присвячений дослідженню правовідносин, які складаються з приводу проведення державної реєстрації юридичних осіб приватного права.

Автор звертає увагу на нормативне регулювання процесу взаємодії засновників майбутньої юридичної особи між собою та органами влади. Зауважується, що порядок створення будь-якої особи приватного права передбачає

обрання засновниками уповноваженого суб'єкта, який буде представляти їх інтереси у відносинах з третіми особами. Окремі норми передбачають ще і обов'язок засновників укласти засновницький договір, яким детально врегулювати їх права і обов'язки у процесі створення суб'єкта права. Причому положення вказаного документу, як правило, нівелюють волю окремого засновника, оскільки передбачають колегіальний порядок прийняття рішень. Законодавство також надає право саме засновникам вступати у адміністративні відносини з державним реєстратором щодо резервування найменування майбутньої юридичної особи; Антимонопольним комітетом України з приводу отримання дозволу на концентрацію чи узгоджені дії, або притягнення до адміністративної відповідальності тощо.

Зауважується, що вищенаведені факти свідчать про надання законодавством певних прав і обов'язків саме сукупності засновників, а не кожному з них окремо. Крім того, після проведення установчих зборів і обрання уповноважених осіб засновники набувають ознак організаційної єдності і автономності, що дозволяє їх об'єднанню формувати і реалізовувати власну і єдину волю. На цій підставі автор робить висновок про притаманність адміністративної правосуб'єктності сукупності засновників юридичної особи приватного права.

Окремо вказується, що об'єднання засновників набуває свою власну адміністративну правосуб'єктність, а не правосуб'єктність майбутньої юридичної особи. Із створенням останньої, вона (правосуб'єктність об'єднання) припиняється.

Здійснено аналіз численних нормативних актів, які регулюють процедуру державної реєстрації різних видів юридичних осіб приватного права. Виходячи з отриманих результатів, автор підсумовує, що законодавство у сфері державної реєстрації юридичних осіб містить численні суперечності. Головними з яких є: невизначеність моменту виникнення нового суб'єкта права, дублювання функцій органів влади та їх неефективний розподіл, не виправдана складність процедур реєстрації тощо.

З метою подолання вказаних недоліків, автор пропонує відповідні зміни до чинного законодавства. Зокрема, пропонується внести зміни до Законів України: «Про об'єднання громадян», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про благодійництво та благодійні організації», «Про політичні партії в Україні», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про торгово-промислові палати в Україні», «Про адвокатуру», якими чітко визначити, що моментом створення об'єктів їх регулювання є внесення державним реєстратором відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Також вказані зміни мають запровадити принципово нову форму взаємодії різних органів влади у процесі реєстрації нової юридичної особи приватного права. Її сутність полягає у ефективному розподілі контрольних та регулятивних функцій між профільними владними суб'єктами. Так, державні реєстратори мають перевіряти здатність отримати майбутньою юридичною особою загальну адміністративну правосуб'єктність, а спеціалізовані органи влади – додаткову цільову (крім підприємницької) та предметну адміністративні правосуб'єктності.

У *підрозділі 2.3 «Розвиток адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права»* дисертант виділяє фактори, які обумовлюють зростаючу динаміку адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права.

Вказується, що адміністративна правоздатність є найбільш незмінним елементом правосуб'єктності, якому характерні стадії виникнення, існування і припинення. Натомість адміністративні дієздатність і деліктоздатність надають науці адміністративного права набагато більше матеріалу для здійснення досліджень їх динаміки.

Автор зауважує, що наявність системи органів управління та їх повноважень, процедури прийняття ними рішень, а також призначення відповідних службових осіб юридичної особи забезпечує її здатність сформувати і реалізувати власну волю – основну підставу набуття адміністративної дієздатності. Саме тому державний реєстратор під час реєстрації нового суб'єкта права перевіряє вищевказані показники. Їх наявність дозволяє йому зробити висновок про можливість юридичної особи набути адміністративну дієздатність. Іншою підставою набуття адміністративної дієздатності є відповідний юридичний факт – державна реєстрація юридичної особи. Звичайно, разом із адміністративною дієздатністю особа набуває й адміністративну деліктоздатність.

На підставі аналізу порядків ліцензування, надання різноманітних дозвільних документів, дисертант робить висновок про здійснення компетентним органом влади під час вказаних процедур перевірки рівня правової свідомості та волі юридичної особи. Тобто її здатності ефективно і безпечно виконувати певний вид діяльності. Фактично вона здійснюється шляхом встановлення відповідності юридичної особи нормативно визначеним умовам отримання дозвільного документу. За умови позитивного висновку, уповноважений орган влади надає суб'єкту можливість реалізувати відповідне адміністративне право. Отже, отримання ліцензії чи певного дозволу свідчать про розширення обсягу адміністративної дієздатності юридичної особи.

Зазначається, що наведений висновок стосується виключно тих дозвільних процедур, які передбачають перевірку юридичної особи на відповідність певним організаційним, матеріальним, кадровим вимогам. Тому не впливає на обсяг адміністративної дієздатності патентування, ліцензування у сфері зовнішньоекономічних відносин тощо.

Окремо звертається увага на нормативні конструкції суб'єктів господарювання, котрі мають право здійснювати виключно один вид підприємницької діяльності за умови отримання відповідної ліцензії. Такими є, наприклад, комерційні банки; страхові, аудиторські та інвестиційні компанії; довірчі товариства; торговці цінними паперами; освітні установи. Отже, вони в обов'язковому порядку мають забезпечити розширення власної адміністративної дієздатності шляхом отримання ліцензії.

Беручи до уваги наведені висновки, автор пропонує поділяти адміністративну дієздатність на загальну, що виникає під час державної реєстрації юридичної особи, та додаткову, яка обумовлюється отриманням певного дозволу чи ліцензії. Додаткова, у свою чергу, може бути факультативною та обов'язковою.

Підрозділ 2.4 «Припинення адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права» присвячений дослідженню чинників, котрі обумовлюють зменшення обсягу або повну втрату юридичною особою приватного права елементів власної адміністративної правосуб'єктності.

Автор зазначає, що виходячи із запропонованої раніше концепції розширення адміністративних дієздатності та деліктоздатності внаслідок отримання дозвільних документів, цілком логічно передбачити, що припинення їх чинності автоматично призводить і до зменшення обсягу названих елементів адміністративної правосуб'єктності.

Вказується, що банківське законодавство передбачає примусову ліквідацію комерційного банку, який позбавлено ліцензії. Така нормативна конструкція є цілком логічною, оскільки за відсутності ліцензії суб'єкт права не здатен реалізовувати соціально-економічні функції заради здійснення яких він і створювався.

Однак існує широкий перелік юридичних осіб приватного права, здатних провадити виключно один вид підприємницької діяльності. Проте профільне законодавство не передбачає їх примусової ліквідації у разі позбавлення ліцензії. У зв'язку з цим дисертант пропонує внести зміни до законів України: «Про аудиторську діяльність», «Про страхування», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)», «Про освіту» та Декрету Кабінету міністрів України «Про довірчі товариства», якими встановити, що у разі втрати ліцензії (чи наявності іншого факту, що свідчить про втрату обов'язкової додаткової адміністративної дієздатності) відповідні суб'єкти права підлягають ліквідації.

Іншим прикладом обмеження адміністративних дієздатності і деліктоздатності автор вважає вади органів управління юридичних осіб. Зокрема, здатність реалізовувати власні адміністративні права і обов'язки значно зменшується у зв'язку із відсутністю фізичних осіб, які мають займати посади у виконавчих, контрольних чи наглядових органах юридичної особи приватного права.

Зазначається, що адміністративна дієздатність обмежується і у випадках застосування щодо юридичної особи уповноваженими органами влади адміністративного примусу, накладення адміністративних стягнень у вигляді заборони реалізації адміністративних прав, а також застосування судом процесуального заходу впливу – забезпечення позову.

Дисертант заперечує поширену думку про можливість обмеження адміністративної дієздатності шляхом викладення відповідних застережень в установчих документах суб'єкта права. Зазначається, що у цьому випадку відбувається звичайне волевиявлення компетентного органу юридичної особи, а тому воно не впливає на стан елементів адміністративної правосуб'єктності.

Зауважується, що норми законів України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», «Про банки і банківську діяльність», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та «Про електроенергетику» передбачають, у разі виникнення загрози платоспроможності юридичної особи, призначення, відповідно, ліквідатора, тимчасового адміністратора або керуючого. Аналіз названих нормативних актів

однозначно свідчить, що з моменту призначення вказаних осіб всі повноваження щодо управління суб'єктом права переходять до них. Отже, органи управління такими товариствами втрачають будь-яку можливість формувати та реалізовувати власну волю. А це, у свою чергу, свідчить про повну втрату юридичною особою адміністративної дієздатності. Проте вона залишається суб'єктом адміністративно-правових відносин, переважно, у зв'язку із необхідністю забезпечення охорони і захисту законних інтересів та прав третіх осіб.

Автор акцентує увагу на взаємозв'язку елементів адміністративної правосуб'єктності і робить висновок, що втрата адміністративної дієздатності означає втрату і деліктоздатності. Однак законодавство не достатньо повно враховує наведений факт і дозволяє притягти до адміністративної відповідальності осіб, щодо яких запроваджено зовнішнє управління. Однак така практика є неприпустимою, оскільки не досягається мета застосування адміністративної відповідальності. Тому дисертант пропонує внести зміни до відповідних законодавчих актів з метою вирішення наведеної проблеми. Причому одним із етапів її вирішення має стати забезпечення можливості притягнення ліквідатора, тимчасових адміністратора чи керуючого до адміністративної відповідальності у разі наявності об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення, суб'єктом якого чинне на сьогодні законодавство визнає саме юридичну особу.

Автор звертає увагу на відсутність в адміністративному законодавстві інституту правонаступництва адміністративних прав і обов'язків. Вказана прогалина дозволяє юридичним особами приватного права уникати адміністративної відповідальності шляхом здійснення реорганізації. Тому дисертант пропонує відповідні зміни до законодавства, покликані виправити цей недолік.

У **Висновках** сформульовано найбільш суттєві результати і положення дисертаційного дослідження, наведені теоретичні узагальнення та нові підходи до вирішення наукового завдання щодо правових засад набуття і припинення адміністративної правосуб'єктності юридичними особами приватного права. До найголовніших з них можна віднести:

1. Соціальним змістом правоздатності є соціальна свобода (яка реалізується переважно через суб'єктивні права) та соціальний обов'язок (знаходить своє нормативне вираження у юридичних обов'язках). Юридичним змістом правоздатності є необхідність та здатність особи бути суб'єктом правовідносин. Похідними (однак не другорядними) від вказаних можна визнати необхідність та здатність мати суб'єктивні права, свободи, охоронювані законом інтереси, юридичні обов'язки (тобто елементи правового статусу), котрі фактично забезпечують можливість функціонування особи у правовому полі. На думку автора слід вказувати не лише на здатність, а і на необхідність бути суб'єктом права, що обумовлено тісним взаємозв'язком правової системи та людини. Правоздатність засвідчує не лише здатність бути суб'єктом права, а і визнання з боку права зацікавленості в існуванні такого суб'єкта.

2. Під адміністративною правоздатністю юридичної особи приватного права слід розуміти визнані адміністративним правом соціально-правові здатність і необхідність бути суб'єктом адміністративних правовідносин. Похідними від них є визнані адміністративним правом соціально-правові здатність і необхідність мати

адміністративні права, охоронювані законом інтереси, свободи, а також виконувати адміністративні обов'язки.

3. Адміністративна дієздатність юридичної особи приватного права – це встановлена на підставі норм адміністративного права та наявності відповідного юридичного факту (фактів) здатність юридичної особи приватного права власними вольовими діями реалізовувати адміністративну правоздатність і володіти елементами адміністративно-правового статусу (реалізовувати дозволене та виконувати належне).

4. Обґрунтовано існування ще одного елемента правосуб'єктності суб'єкта права, котрий позначає здатність до вчинення протиправних діянь. Враховуючи доведену відсутність власного змісту поняття «адміністративна деліктоздатність», етимологію цього терміна, а також його епізодичне згадування у науковій літературі у значенні здатності вчиняти правопорушення, пропонуємо даний елемент адміністративної правосуб'єктності іменувати адміністративною деліктоздатністю. Під нею слід розуміти обумовлену існуванням відповідних норм адміністративного права та юридичного факту (фактів) здатність юридичної особи власними вольовими діями вчиняти правопорушення.

У зв'язку з цим здатність нести адміністративну відповідальність (як елемент адміністративної дієздатності) пропонуємо іменувати респондоздатністю.

5. Встановлено, що елементами адміністративної правосуб'єктності юридичної особи приватного права є адміністративні правоздатність, дієздатність і деліктоздатність. Під адміністративною правосуб'єктністю юридичної особи слід розуміти здатність і необхідність колективного суб'єкта суспільних відносин бути суб'єктом адміністративних правовідносин та самостійно, відповідально і на власний розсуд користуватись таким статусом у передбачених законом межах і порядку, а також здатність вчиняти правопорушення.

6. Виділено види адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права. Адміністративна правосуб'єктність поділяється на загальну (що характерна для всіх без виключення юридичних осіб приватного права) та додаткову.

Додаткова за метою поділяється на: правосуб'єктність громадських організацій, фондових бірж, товарних бірж, саморегульованих організацій професійних учасників фондового ринку, кредитних спілок, благодійних організацій, релігійних організацій, професійних спілок та їх об'єднань, торгово-промислових палат, об'єднань співвласників багатоквартирного будинку, приватних пенсійних фондів та підприємницьких товариств (підприємницьку). Її можна назвати додатковою цільовою адміністративною правосуб'єктністю.

Підприємницькі товариства також можуть мати інші види додаткової адміністративної правосуб'єктності: конструкційну (критерієм виділення якої є організаційно-правова форма юридичної особи) та предметну. Конструкційна поділяється на додаткову конструкційну адміністративну правосуб'єктність приватного акціонерного товариства та додаткову конструкційну адміністративну правосуб'єктність публічного акціонерного товариства. Предметна поділяється на страхову, банківську, аудиторську, інвестиційну, довірчу, фондову та освітню додаткові предметні адміністративні правосуб'єктності.

7. Адміністративна дієздатність має «відносний» характер, оскільки її реалізація обумовлюється наявністю відповідної компетенції уповноваженого органу державної влади. За відсутності необхідних владних повноважень, суб'єктивне адміністративне право реалізувати неможливо. Тому пропонується на рівні закону встановити правило, відповідно до якого включення до адміністративно-правового статусу суб'єкта права нових елементів обов'язково має призводити до одночасної зміни правового статусу відповідного органу державної влади.

Адміністративно-правовими матеріальними передумовами для виникнення нової юридичної особи приватного права є: відповідний елемент обсягу адміністративної правоздатності; адміністративна дієздатність; відповідне суб'єктивне адміністративне право як елемент адміністративно-правового статусу; а також кореспондуючий йому обов'язок уповноваженого органу влади.

8. Обґрунтовано необхідність змінити законодавче визначення державної реєстрації. Вважаємо, що під цим поняттям слід розуміти не засвідчення факту, а безпосередньо сам факт внесення певних відомостей про юридичну особу чи фізичну особу – підприємця державним реєстратором до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців. Також пропонуємо ввести до законодавства нові дефініції: «відомча реєстрація» – факт включення певної інформації про юридичну особу певного виду до відомчих реєстрів (які адмініструються іншими, ніж державні реєстратори, службовими особами); а також «легалізація» – сукупність дій засновників та уповноважених органів влади щодо державної та відомчої реєстрації юридичної особи.

9. Пропонується запровадження єдиної нормативної моделі створення юридичної особи будь-якого виду. Вона має складатись із відомчої і державної реєстрацій. Засновники непідприємницьких товариств для здійснення відомчої реєстрації надають установчі документи та іншу передбачену законодавством інформацію до відповідного органу влади. Останній з метою здійснення державного контролю перевіряє відповідність отриманих документів, інформації та дій засновників вимогам спеціального законодавства. При цьому перевірку суто формальних вимог (наявність правосуб'єктності засновників, їх належну кількість тощо), переважно, можна покласти на державних реєстраторів, які здатні ефективно реалізовувати конститутивну функцію державної реєстрації і здійснити вже державну реєстрацію, наслідком якої є виникнення юридичної особи. Підприємницькі ж товариства мають проходити лише державну реєстрацію. Це забезпечить розумний розподіл функцій державних органів і швидкість здійснення реєстрації нового суб'єкта права.

10. Під час ліцензійних та дозвільних процедур перевіряється здатність юридичної особи надійно і якісно здійснювати потенційно небезпечні чи соціально важливі види підприємницької діяльності; забезпечувати непорушність прав та свобод громадян, колективних суб'єктів, держави. З метою встановлення вказаних показників законодавець передбачив юридичні факти, які, формально, мають свідчити про належний ступінь розвитку волі юридичної особи. Вони містяться у ліцензійних умовах чи аналогічних документах. Їх дотримання юридичною особою підтверджує належний рівень розвитку волі, яка є базовим компонентом

дієздатності. Отже, отримання ліцензії чи іншого дозвільного документа розширює обсяг дієздатності, у тому числі й адміністративної.

11. Виявлено такі види адміністративної дієздатності юридичної особи: загальну, яка виникає під час державної реєстрації юридичної особи приватного права, та додаткову, набуття якої обумовлюється отриманням ліцензії чи дозвільного документа. Оскільки банки, страхові, аудиторські чи інвестиційні компанії; довірчі товариства; торговці цінними паперами; освітні установи зобов'язані отримати ліцензію, додаткову адміністративну дієздатність можна поділити на факультативну та обов'язкову. Крім позбавлення додаткової адміністративної дієздатності, законодавство передбачає ще і можливість зменшення загальної. Це відбувається у разі обмеження здатності формувати чи реалізовувати волю юридичної особи.

12. Встановлено, що законодавство містить нормативні конструкції, які дозволяють зробити висновок про можливість повної втрати юридичною особою адміністративної дієздатності ще до державної реєстрації її ліквідації. Так, аналіз правового статусу ліквідатора підприємницького товариства, тимчасового адміністратора банку чи іншої фінансової установи, тимчасового керуючого (адміністрації) енергопостачальника свідчить про їх здатність і можливість повністю замінити всі органи керівництва юридичної особи. А законодавство цілком дозволяє реалізувати такий потенціал і перебрати повноваження щодо управління діяльністю колективного суб'єкта права. При цьому така особа здатна мати елементи адміністративно-правового статусу (має адміністративну правоздатність), фактично володіє правами, обов'язками тощо (має адміністративно-правовий статус), однак через позбавлення органів управління повноважень не здатна виявити та реалізовувати власну волю.

13. Обґрунтовано, що позбавлена адміністративної дієздатності особа не здатна вчиняти адміністративні правопорушення. Проте вказана закономірність не врахована законодавцем. Закони, які передбачають притягнення юридичної особи до адміністративної відповідальності, не містять жодних виключень щодо неделіктоздатних суб'єктів. Тому пропонуємо включити до Законів України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», «Про банки і банківську діяльність», «Про електроенергетику», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» норми, якими встановити, що з моменту прийняття компетентним органом влади рішення про призначення, відповідно, ліквідатора, тимчасових адміністратора чи керуючого, юридичні особи, щодо яких прийнято таке рішення, не можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за порушення норм законодавства, що сталось після призначення зазначених осіб.

Разом з цим необхідно передбачити можливість притягнення ліквідатора, тимчасових адміністратора чи керуючого до адміністративної відповідальності у разі наявності об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення, суб'єктом якого чинне на сьогодні законодавство визнає саме юридичну особу.

14. З метою попередження ухилення юридичних осіб від адміністративної відповідальності шляхом їх перетворення в інші організаційно-правові форми, пропонуємо передбачити технічну можливість включати до Єдиного державного

реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців інформацію про накладення на юридичну особу адміністративних стягнень. Разом з цим, потрібно зобов'язати органи, які мають право їх накладати, надавати відповідну інформацію державним реєстраторам, котрі повинні включати її до вказаного реєстру, а також встановити нормативну заборону на проведення реєстрації припинення суб'єкта права за наявності в реєстрі вищевказаної інформації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Пасічник А. В. Поняття адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб / А. В. Пасічник // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 9. – С. 142–145.
2. Пасічник А. В. Щодо поняття правоздатності суб'єкта права / А. В. Пасічник // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 11. – С. 28–31.
3. Пасічник А. В. Щодо визначення поняття адміністративної деліктоздатності / А. В. Пасічник // Юридична Україна. – 2009. – № 11–12. – С. 41–46.
4. Пасічник А. В. Сутність та особливості адміністративної дієздатності / А. В. Пасічник // Юридична Україна. – 2010. – № 1. – С. 59–63.
5. Пасічник А. В. Окремі аспекти виникнення адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права / А. В. Пасічник // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 1. – С. 52–56.
6. Пасічник А. В. Поняття адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб / Перспективи та проблеми адміністративної реформи в Україні : Тези доп. Всеукр. конф. з адмін. права (м. Запоріжжя, 1–2 березня 2007 р.). – Запоріжжя : ЗНУ, 2007. – С. 78–80.
7. Пасічник А. В. Окремі аспекти адміністративної правоздатності / А. В. Пасічник // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. тез доповідей на X Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Суми, 22–23 листопада 2007 р.) : у 2 т. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – Т. 2. – С. 43–44.
8. Пасічник А. В. Адміністративна правоздатність юридичних осіб / А. В. Пасічник // Правова система України у світлі європейського вибору : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Київ, 13 червня 2008 р.). – К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. – С. 305–309.
9. Пасічник А. В. Місце деліктоздатності у структурі правосуб'єктності / А. В. Пасічник // Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави : матеріали Міжнар. наук. конф. молодих науковців, аспірантів і студентів. (м. Одеса, 21 – 22 листопада 2008 р.). – О. : Фенікс, 2008. – С. 268 – 274.
10. Пасічник А. В. Класифікація адміністративної правоздатності юридичних осіб приватного права / А. В. Пасічник // Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні : матеріали Наук.-практ. конф. (м. Алушта, 29 квітня – 1 травня 2010 р.). – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. – С. 164–166.
11. Пасічник А. В. Зміст адміністративної деліктоздатності / А. В. Пасічник // Від громадянського суспільства – до правової держави : зб. тез доповідей на VI Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених (м. Харків, 4–5 березня 2011 р.). – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – С. 272–274.

Пасічник А. В. Правові засади набуття і припинення адміністративної правосуб'єктності юридичними особами приватного права. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ, 2012.

Дисертацію присвячено теоретичним і практичним проблемам визначення сутності адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права, встановленню кола її елементів, дослідженню закономірностей їх виникнення, розвитку і припинення. У роботі наведено ознаки юридичних осіб приватного права та зазначено їх види. Встановлено чіткий перелік елементів адміністративної правосуб'єктності. Визначено їх юридичний і соціальний зміст, а також місце у системі дефініцій адміністративно-правової науки. Наведено характерні особливості елементів саме адміністративної правосуб'єктності. Здійснена спроба розробити максимально повну класифікацію адміністративної правосуб'єктності та її елементів. Проведено аналіз нормативних актів з метою встановлення обставин, які обумовлюють виникнення, зміну і припинення адміністративної правосуб'єктності юридичних осіб приватного права та її елементів. Обґрунтовано ряд пропозицій щодо внесення змін і доповнень до адміністративного законодавства з метою усунення виявлених недоліків та підвищення ефективності адміністративно-правового регулювання.

Ключові слова: адміністративна правосуб'єктність, адміністративна правоздатність, адміністративна дієздатність, адміністративна деліктоздатність, юридична особа приватного права, адміністративно-правовий статус, державна реєстрація, ліквідація, ліцензування.

Пасичник А. В. Правовые основы приобретения и прекращения административной правосубъектности юридическими лицами частного права. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. – Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, Киев, 2012.

Диссертация посвящена теоретическим и практическим проблемам определения сущности административной правосубъектности юридических лиц частного права, установлению перечня ее элементов, исследованию закономерностей их возникновения, развития и прекращения.

Обосновано, что административная правосубъектность состоит из административных правоспособности, дееспособности и деликтоспособности. Под административной правоспособностью следует понимать, признанные административным правом, социально-правовые способность и необходимость быть субъектом административных правоотношений. Происходящими от них являются социально-правовые способность и необходимость иметь административные права,

охраняемые законом интересы, свободы, а также исполнять административные обязанности. Административной дееспособностью является установленная на основе норм административного права и соответствующего юридического факта способность юридического лица частного права собственными волевыми действиями реализовывать административную правоспособность и владеть элементами административно-правового статуса. Административная деликтоспособность определяется как обусловленная соответствующими нормами административного права и юридическим фактом (фактами) способность юридического лица собственными волевыми действиями совершать правонарушение. Исходя из приведенного определения деликтоспособности, способность нести административную ответственность предлагается именовать респондоспособностью.

В работе установлены признаки юридических лиц частного права, а также выделены их виды. Сформулирована дефиниция понятия «юридическое лицо частного права». Определены основания приобретения юридическими лицами административной правосубъектности: наличие соответствующего элемента объема административной правоспособности, административная дееспособность, соответствующее административное право, а также корреспондирующая ему обязанность уполномоченного органа власти. Разработана единая нормативная модель государственной регистрации юридического лица частного права.

Выделены характерные особенности элементов именно административной правосубъектности. Осуществлена попытка разработать максимально полную ее классификацию.

Проведен анализ нормативных актов в целях установления обстоятельств, обуславливающих возникновение, изменение и прекращение административной правосубъектности юридических лиц частного права и ее элементов. В частности установлено, что получение лицензии или иного разрешительного документа расширяет объем административной дееспособности, тогда как применение отдельных видов административного принуждения ведет к его уменьшению. Доказано, что лицо, пребывающее в стадии ликвидации по причине банкротства, полностью утрачивает свою административную дееспособность.

Обосновано ряд предложений по внесению изменений и дополнений в административное законодательство в целях устранения выявленных недостатков и повышения эффективности административно-правового регулирования.

Ключевые слова: административная правосубъектность, административная правоспособность, административная дееспособность, административная деликтоспособность, юридическое лицо частного права, административно-правовой статус, государственная регистрация, ликвидация, лицензирование.

Pasichnyk A. V. Fundamental legal principles of acquiring and termination of administrative personality by legal entities in private law. – On the right of the manuscript.

Thesis for Candidate's Degree in Law, specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law, information law. – V. M. Koretsky Institute of state and Law of the National Academy of Science of Ukraine, Kyiv, 2012.

This thesis is dedicated to theoretical and practical aspects of determining the nature of administrative personality of legal entities in private law, identifying scope of its elements, researching patterns of its origins, development and termination. The thesis identifies characteristics of legal entities in private law, and specifies their types. It also determines a clear list of elements of administrative personality. The work contains definition of their legal and social content, as well as their place in the definitions system of administrative legal science. Specific features typical for administrative personality are listed as well. An attempt is also made to provide a comprehensive classification of administrative personality and its elements. An analysis of legislative instruments is provided, with a purpose of identifying the circumstances governing the origin, modification and termination of the administrative personality of legal entities in private law, and its elements. The thesis also provides motivation and support for a series of suggestions concerning amendments and supplements to valid administrative legislation, in order to eliminate the identified gaps, and improve the efficiency of administrative legal control.

Key words: administrative personality, administrative legal capacity, administrative active capacity, administrative passive capacity, legal entity in private law, legal administrative status, state registration, liquidation, licensing.